

ЄВРОРЕГІОН ЯК НАЙВИЩИЙ ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ І ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ РІВЕНЬ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

EUROREGION AS THE HIGHEST ORGANIZATIONAL AND FUNCTIONAL LEVEL OF CROSS-BORDER COOPERATION

УДК 330.341.1:332.1+339.92

DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct54-29>**Цеханович В.Б.**аспірант кафедри економіки,
маркетингу і підприємництва
Державний заклад
«Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»**Tsekhanovych Victor**State Institution
«Luhansk Taras Shevchenko
National University»

В останні роки транскордонному співробітництву України із сусідніми державами приділяється багато уваги, що підтверджується як на найвищому державному рівні, так і на регіональному. Єврорегіональна політика є органічним складником загальнодержавної політики. Вихідним положенням для її формування є ступінь економічної міцності прикордонних регіонів. Така політика, з одного боку, спрямовується на забезпечення всебічного розвитку регіонів, а з іншого – на збереження територіальної цілісності держави. Вона реалізується на основі спільно розроблених програм торговельно-економічного, науково-технічного і культурного співробітництва. Активний розвиток регіонів розглядається як один з елементів загальноєвропейської системи пріоритетів, який відповідає принципу інтеграції держав через інтеграцію регіонів. Така діяльність передбачає прискорення соціально-економічного розвитку єврорегіонів, кадрову інфраструктурну підготовку регіонів і країни у цілому для поглиблення співробітництва з ЄС, прискорення європейських процесів інтеграції.

Ключові слова: єврорегіони, транскордонне співробітництво, регіон.

В последние годы трансграничному сотрудничеству Украины с соседними государ-

ствами уделяется много внимания, что подтверждается как на самом высоком государственном уровне, так и на региональном. Еврорегиональная политика является органической составляющей общегосударственной политики. Исходным положением для ее формирования является степень экономической прочности приграничных регионов. Такая политика, с одной стороны, направлена на обеспечение всестороннего развития регионов, а с другой – на сохранение территориальной целостности государства. Она реализуется на основе совместно разработанных программ торгово-экономического, научно-технического и культурного сотрудничества. Активное развитие регионов рассматривается как один из элементов общеевропейской системы приоритетов, который соответствует принципу интеграции государств через интеграцию регионов. Такая деятельность предполагает ускорение социально-экономического развития еврорегионов, кадровую инфраструктурную подготовку регионов и страны в целом для углубления сотрудничества с ЕС, ускорение европейских процессов интеграции.

Ключевые слова: еврорегионы, трансграничное сотрудничество, регион.

Economic development is characterized by certain processes occurring in the economy and society. One of them is a transformation in the direction of forming a post-industrial society, the priority of which is a person with his creative and intellectual potential and the conditions of his life. In turn, ensuring the necessary freedom, meeting different needs, realizing the potential of the individual, creating its living space, which cannot be limited to the framework of one country, as well as eliminating signs of periphery, require the development of cross-border cooperation based on its simple and complex organizational forms. In recent years, Ukraine's cross-border cooperation with neighboring countries states pay a lot of attention, which is confirmed as at the highest level both at the state level and at the regional level. Euroregions are becoming a fairly common form of cooperation on the south-western border of Ukraine, representing the basis of cross-border cooperation between regional and district authorities and non-governmental organizations. They do not have an administrative nature, and their activities are based on the coordination of the work of the subjects of this euroregion, which operate in accordance with the legislation of this state. Euroregional policy is an organic component of the national policy politicians. The initial provisions for its formation are the degree of economic efficiency strength of border regions. Such a policy, on the one hand, it is aimed at ensuring the comprehensive development of the regions, and on the other hand, at ensuring the comprehensive development of the regions. preserving the territorial integrity of the state. It is implemented on the basis of developed programs of trade, economic, scientific and technical and cultural cooperation. Active development of Regions is considered as one of the elements of the pan-European priority system, which corresponds to fundamental integrations of states through the integration of Regions. Such activities it provides for the acceleration of socio-economic development of cross-border countries regions, personnel infrastructure training of Regions and the country as a whole for deepening cooperation with the EU, accelerating European processes integrations.

Key words: euroregions, cross-border cooperation, region.

Постановка проблеми. Реалізуючи програму євроінтеграції, Україна намагається через систему інституцій адаптувати передовий світовий досвід, вийти на сучасні стандарти суспільно-економічного розвитку. Це можна здійснити через різні форми співробітництва із зарубіжними партнерами. Одна із форм такої співпраці – транскордонне співробітництво. Найвищою організаційною формою транскордонного співробітництва є євро-регіон (від англ. Euroregion), який визначається як форма міжнародної інтеграційної структури, у яку входять два (або більше) територіальні утворення, розташовані у прикордонних районах у різних

європейських країнах. Це форма транскордонного співробітництва між територіальними громадами або місцевими органами влади прикордонних регіонів двох або більше держав, що мають спільний кордон, яке спрямоване на координацію їхніх взаємних зусиль і здійснення узгоджених заходів у різних сферах життєдіяльності відповідно до національних законодавств і норм міжнародного права для вирішення спільних проблем і в інтересах людей, що населяють його територію по обидва боки державного кордону

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові дослідження підтверджують, що євро-

регіональне співробітництво в структурі міжнародних економічних відносин відіграє все більш важливу роль. Даний процес характерний для всієї системи світогосподарських зв'язків, а особливо для країн ЄС, де функціонують одні з провідних і визнаних у всьому світі міжнародних регіональних економічних структур.

Проблематиці розвитку транскордонного співробітництва та євро регіонів присвячено багато робіт вітчизняних учених, таких як В.І. Пила, О.С. Чмир, О.А. Гарасюк, Т.В. Терещенко, Н.А. Мікула, І.П. Нагорна тощо, де досить детально та змістовно розглянуто проблеми транскордонного розвитку регіонів, однак разом із тим цей аспект економічного життя країни знаходиться в процесі постійного розвитку та змін, тому потребує постійної уваги й аналізу.

Постановка завдання. Метою дослідження є виявлення особливостей функціонування євро регіонів як визначення сучасних форм та найбільш високого ступеня функціонування у сфері транскордонного співробітництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ураховуючи те, що відбувається у соціально-економічному житті України та проблему вдосконалення зовнішніх механізмів, можна відзначити, що економічні відносини та ситуація на зовнішніх ринках сприяють тому, що зараз активно шукаються нові форми та методи економічного співробітництва. Ось чому наступив процес формування та розвитку євро регіонального міжнародного економічного співробітництва.

У Законі України «Про транскордонне співробітництво» воно визначено як спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, наукових, технологічних, екологічних, культурних та інших відносин між суб'єктами й учасниками таких відносин в Україні і відповідними суб'єктами й учасниками таких відносин із сусідніх держав у межах компетенції, визначеної їхнім національним законодавством [1].

Також у цьому Законі є поняття євро регіону, який визначений як організаційна форма транскордонного співробітництва, що здійснюється відповідно до двосторонніх або багатосторонніх угод про транскордонне співробітництво (ТКС) [1].

В Україні ТКС сьогодні розглядається у двох площинах: як інструмент розвитку прикордонних територій і як чинник реалізації її євроінтеграційних прагнень. ТКС прикордонних областей України і сусідніх країн стримується надмірною амбіційністю і, водночас, нечіткістю функцій існування євро регіонів на кордонах України та держав Центральної Європи, які декларують прагнення вирішити спільні проблеми у всіх сферах суспільного життя, низьким рівнем соціально-економічного розвитку територій, які є учасниками ТКС; порівняно із середніми національними показниками різницю

між рівнями децентралізації управління в країнах Центральної Європи та України; специфікою української правової системи, норми якої часто вступають у колізію з нормами ЄС у сфері управління, підприємницької діяльності.

Розвиток транскордонної співпраці також повинен ураховувати всі відомі громадські, господарські, зовнішньополітичні точки зору; здійснюватися на основі взаємодопомоги та партнерства; сприяти зміцненню регіональної та громадської ідентифікації населення.

Розроблення та реалізація спільних транскордонних стратегій співробітництва і затвердження регіональних програм щодо розвитку транскордонного співробітництва сприяють зменшенню диспропорцій соціально-економічного розвитку в транскордонному просторі та поступовому зближенню параметрів суміжних прикордонних регіонів сусідніх країн, яке відбувається в процесі запозичення, відтворення чи формування спільних методів та фінансового забезпечення.

ТКС, з одного боку, є важливим елементом інтеграційного процесу, що здійснюється шляхом оптимального поєднання можливостей і ресурсів прикордонних регіонів суміжних країн, а з іншого – допомагає розв'язанню спільних проблем і сприяє соціально-економічному розвитку цих регіонів. Такий тип двостороннього співробітництва є істотним чинником поліпшення міждержавного клімату, а також дієвим засобом ліквідації диспропорцій в економічному і соціальному розвитку по обидва боки кордону.

Також ТКС у сучасних умовах розвитку інтеграційних процесів має властивість прискорювати процеси вирівнювання якості життя населення прикордонних територій та сприяти створенню умов для вільного переміщення людей, товарів, капіталів та послуг через кордон. Транскордонне співробітництво відіграє також важливу роль як специфічний «полігон» для адаптації європейського законодавства та механізмів фінансової підтримки [2].

Головні риси, що характеризують євро регіони як форму транскордонного співробітництва:

- географічна: євро регіон – це територія, яка має конкретне географічне положення;
- політична: частини цієї території знаходяться під юрисдикцією суверенних держав, що мають спільний кордон;
- адміністративна: у цьому сенсі євро регіон утворюють прикордонні регіони держав, що мають спільний кордон;
- функціональна: євро регіон – форма транскордонного співробітництва, причому вища організаційна форма такого співробітництва [3].

Виходячи із цього, євро регіони можна вважати вищою формою транскордонного співробітництва, які забезпечують співробітництво кількох держав на рівні органів місцевого самоврядування.

Єврорегіони є формою транскордонного співробітництва між територіальними громадами або місцевими органами влади регіонів, які мають спільний кордон. Вони створюються для реалізації певних заходів у різних сферах життєдіяльності

населення відповідно до норм міжнародного права і національних законодавств [4].

Єврорегіони, що були створені за участі областей України, та їх характеристики наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Єврорегіони України та їх транскордонна характеристика

Назва єврорегіону	Учасники	Діяльність у транскордонному співробітництві
Карпатський єврорегіон	Україна (Львівська, Івано-Франківська та Закарпатська області), Польща (Підкарпатське воєводство), Словаччина (Кошицький, Пряшівський краї), Угорщина (медье Боршод-Абауй-Земплен, Гайду-Бігар, Гевеш, Яс-Надькун-Солнок та Саболч-Сатмар-Берег), Румунія (повіти Біхор, Селаж, Сату-Маре, Марамуреш, Харгіта, Сучава та Ботошань)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Організація та координація спільної діяльності, сприяння економічному, науковому, екологічному, культурному та освітньому співробітництву. 2. Підтримка окремих проєктів щодо розвитку інфраструктури прикордонних регіонів. 3. Сприяння розвитку контактів і співробітництва з міжнародними організаціями. 4. Поліпшення рівня життя населення, збереження миру. 5. Сприяння добросусідським відносинам між державами. 6. Забезпечення прозорості кордонів
Буг	Україна (Волинська обл., Сокальський та Жовківський райони Львівської обл.), Польща (Люблінське воєводство), Республіка Білорусь (Брестська область)	<p>Основна мета діяльності – розвиток співпраці прикордонних територій за напрямками:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Просторовий благоустрій. 2. Комунікації, транспорт і зв'язок. 3. Освіта, охорона здоров'я, культура, спорт і туризм. 4. Охорона та поліпшення довкілля. 5. Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій і стихійних лих. 6. Сприяння розширенню контактів між мешканцями прикордонних територій.
Нижній Дунай	Україна (Одеська область), Румунія (повіти Галац, Тульча, Бреїла), Республіка Молдова (Райони Кагул та Кантемір)	<p>Учасники співпрацюють за напрямками:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Організація та координація заходів із просування співробітництва у сферах економіки, науки, екології, культури, освіти та спорту. 2. Розроблення спільних програм прикордонного співробітництва у галузях діяльності, встановлених загальними угодами. 3. Просування та сприяння прямим контактам між економічними агентами, інститутами, неурядовими організаціями й експертами, які діють у різноманітних галузях. 4. Посередництво та сприяння співробітництву з міжнародними організаціями, інститутами й агентствами
Верхній Прут	Румунія (Ботошанський і Сучавський повіти), Україна (Чернівецька та Івано-Франківська обл.), Республіка Молдова (м. Бельць, Єдинецький, Фалештський, Глоденський, Окницький, Ришканський та Бричанський райони)	<p>Головні напрями діяльності:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розвиток і гармонізація торговельних і економічних відносин. 2. Розроблення проєктів транскордонного співробітництва. 3. Розвиток і впровадження передових технологій. 4. Екологічна безпека, попередження забруднень басейнів Дунаю, Прута, Сирету, Дністра і Чорного моря, попередження та ліквідація наслідків промислових аварій і стихійних лих, збільшення кількості екологічно чистих виробництв. 5. Гармонізація розвитку інфраструктур, зокрема енергетичних систем, транспортних та комунікаційних мереж. 6. Розвиток транскордонних взаємин та розширення співробітництва у сферах нормативно-правового забезпечення, науки, освіти, культури, спорту та молоді. 7. Забезпечення і впровадження в усіх сферах економічного, соціального, політичного та культурного життя повної та справжньої рівності між особами, які належать до національної меншини, та особами, які належать до більшості населення. 8. Охорона здоров'я населення, розвиток туризму і рекреаційної діяльності

Джерело: авторська розробка

Як бачимо з таблиці, спільною метою та напрямками діяльності цих єврорегіонів є організація та координація заходів із просування співробітництва у сфері економіки, науки, екології, культури, охорони здоров'я, освіти та спорту. Загалом існування єврорегіонів, а отже, і транскордонного співробітництва як такого, спрямоване на розвиток усіх сфер державного регулювання.

Цілі єврорегіонів за участю України є більш загальними, основні з яких такі: розвиток дружніх і партнерських відносин; стимулювання економічного і соціального розвитку регіонів; поліпшення стану навколишнього природного середовища; ліквідація наслідків стихійних лих тощо.

Також слід зазначити, що важливим завданням є визначення критеріїв оцінки конкурентоспроможності єврорегіонів, створених за участю України. Відсутність транскордонної статистики не дає змоги показати рівень їх розвитку. З метою отримання об'єктивних даних про ефективність функціонування єврорегіонів необхідним є використання інформації про економічні результати діяльності суб'єктів господарювання, реалізацію запланованих великомасштабних проєктів, створення спільних підприємств та нових робочих місць, рівень безробіття, загальну кількість переходів через кордон, умови проживання національних меншин, відсутність або наявність етнічних конфліктів. Зазначена інформація дасть змогу провести глибокий аналіз розвитку єврорегіонів, визначити їхню конкурентоспроможність, що сприятиме прогнозуванню тенденцій і напрямів подальшої транскордонної співпраці.

Фінансування окремих регіональних проєктів і програм співробітництва в рамках єврорегіонів здійснюється за рахунок коштів місцевих бюджетів та інших джерел, не заборонених законодавством. Державна підтримка розвитку єврорегіонів може здійснюватися шляхом:

- надання правової, інформаційної, методичної та організаційної допомоги місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування щодо участі в транскордонного співробітництві та розвитку єврорегіонів;
- фінансування в установленому порядку відповідних заходів за рахунок коштів державного бюджету;
- участі у реалізації проєктів, які підтримуються іноземними державами та міжнародними організаціями;
- сприяння у залученні міжнародної технічної допомоги та коштів спеціалізованих фондів міжнародних організацій [4].

Аналіз транскордонної взаємодії, зокрема фінансового механізму забезпечення програм розвитку транскордонного співробітництва України і Європейського Союзу, показав, що зусилля відносно фінансування прикордонних територій

України ініційовані переважно в односторонньому напрямі з боку ЄС, у зв'язку з чим відбувається гальмування процесів транскордонного співробітництва в Україні.

Нині, незважаючи на значну кількість нормативно-правових документів, які регламентують міжрегіональну співпрацю, в Україні відсутня єдина науково обґрунтована концепція транскордонного співробітництва, яка б пропонувала методологічні підходи до розвитку процесів з урахуванням не лише окремого прикордонного регіону, а й загальнонаціональних інтересів. Складна ієрархічність системи управління процесами транскордонного співробітництва призводить до дублювання повноважень за окремими напрямками, з одного боку, та невизначеності механізмів фінансування програм – з іншого.

Однією з організаційних форм транскордонного співробітництва також може бути кластер, адже саме кластери є найбільш ефективною формою економічного розвитку. Вони дають змогу врахувати взаємозв'язки та взаємозалежності між підприємствами регіонів сусідніх країн, забезпечувати високий рівень їхньої конкурентоспроможності за рахунок координації та ефекту взаємопроникнення. Ефективність кластерів за зниження рівня територіальної асиметрії базується на основній причині її виникнення, тобто різному рівні економічного розвитку на різних територіях. Кластери дають змогу знизити затрати, підвищити рівень конкурентоспроможності і, як наслідок, забезпечити економічний розвиток регіону.

Вирішення проблеми методології та інструментального забезпечення і кардинальне поліпшення ситуації у сфері транскордонного співробітництва для України можливі через формування транскордонних кластерів, які набули значного поширення у прикордонних регіонах європейських країн. Незважаючи на те що сьогодні цей напрям є основою наукового пошуку багатьох вітчизняних та закордонних учених, існує потреба не тільки вирішення проблем практичного впровадження таких інституціональних одиниць, а й відчувається недостатній методологічний базис.

Аргументом на користь розвитку нових форм транскордонного співробітництва є також те, що включення України до загальносвітових процесів глобалізації та регіоналізації, її реальні кроки до інтегрування до ЄС ставлять питання щодо відповідності адміністративно-територіального устрою держави головним європейським принципам побудови системи управління регіональним і місцевим розвитком, розбудови місцевого самоврядування.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, доцільність та ефективність транскордонного співробітництва визначається його перспективами:

- єврорегіональне співробітництво є засобом економіки суспільної праці і дає змогу практично

використовувати територіальний і міжнародний поділ праці, підвищити ефективність виробництва. Завдяки економічному співробітництву, розвинутій транспортній системі прикордонні регіони матимуть можливість одержувати необхідні товари, які не виробляються на їхній території або виробництво є занадто дорогим;

- розширення використання наявного економічного потенціалу регіонів;

- сприяння зближенню регіонів, підвищенню ефективності їх взаємодії;

- спрощення вирішення проблеми спільного обслуговування міжнародних перевезень за рахунок уніфікації або зближення митного законодавства, лібералізації та спрощення процедур із міжнародним транзитом із метою прискорення перетину кордонів, скорочення термінів перевезень;

- розширення фінансових та інвестиційних можливостей окремих регіонів завдяки об'єднанню їхніх зусиль із залучення коштів на будівництво, розвиток, підтримання необхідного технічного та інфраструктурного рівня розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Закон України Про транскордонне співробітництво від 4 вересня 2018 р. № 2515-VIII. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T041861.html.

2. Ільченко Н.М. Транскордонне співробітництво в Україні: перспективи розвитку євро регіонів. *Державне будівництво*. 2012. № 2. С. 424–430. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2012_2_37.

3. Транскордонне співробітництво в умовах розширення Європейського Союзу на Схід : монографія / за заг. ред. В.П. Мікловда та ін. Ужгород : Карпати, 2006. 496 с.

4. Тодоров І.Я. Україна на шляху до європейської та євроатлантичної спільноти : монографія. Донецьк : ДонНУ, 2006. 268 с.

5. Троян С. Транскордонна співпраця України у соціополітичному вимірі сучасних євроінтеграційних процесів. *Транскордонне співробітництво і функціонування євро регіонів. Історія та правознавство*. 2010. № 34(242). С. 164–166.

REFERENCES:

1. Zakon Ukrainy Pro transkordonne spivrobitnytstvo vid 4 veresnia 2018 roku N 2515-VIII [Law of Ukraine on cross-border cooperation No. 2515-VIII of September 4, 2018]. Available at: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T041861.html

2. Ilchenko N.M. (2012) Transkordonne spivrobitnytstvo v Ukraini: perspektivy rozvytku yevrorehioniv [Cross-border cooperation in Ukraine: prospects for the development of the euroregion]. *Derzhavne budivnytstvo*, no. 2, pp. 424–430.

3. Miklovda V.P., Lendiel M.A., Slava S.S., Sember S.V. (2006) Transkordonne spivrobitnytstvo v umovakh rozshyrennia Yevropeiskoho Soiuzu na Skhid [Cross-border cooperation in the context of the expansion of the European Union to the East]. Uzhhorod: Karpaty. (in Ukrainian)

4. Todorov I. (2006) Ukraina na shliakhu do yevropeiskoi ta yevroatlantychnoi spilnoty [Ukraine on the way to the European and Euro Atlantic community]. Donetsk: DonNU. (in Ukrainian)

5. Troian S. (2010) Transkordonnaia spivpratsia Ukrainy u sotsyopolitychnomu vymiri suchasnykh yevroinhratsiinykh protsesiv Transkordonne spivrobitnytstvo i funktsionuvannia yevrorehioniv [Cross border cooperation of Ukraine in the socio political dimension of modern Euro integration processes cross border cooperation and functioning of euroregions]. *Istoriia ta pravoznavstvo: Naukovo-metodychnyi zhurnal*, no. 34 (242). pp. 164–166.